

LÄRARHANDLEDNING

1900-TALET RUNT HUSKNUTEN

VÅR MODERNA HISTORIA – TIDSBILDER 1930-2010

1900-talet runt husknuten – tidsbilder

VAD?

Ett underlagsmaterial för att lägga upp ett skolarbete kring det moderna samhällets kulturarv.

Målgrupp grundskolans årskurser 4-9.

HUR?

Arbetet genomförs som ett grupparbete. Man kan ha stöd av läns museipersonal eller av annan kunnig inom området.

Man väljer objekt (byggnader) och arbetar med deras form, funktion och sammanhang.

Omfattning och fördjupningsnivå bestäms av klass-/ämnesläraren i relation till elevernas ålder och till vilka ämnen arbetet knyts.

Flera alternativ för redovisning.

VARFÖR?

Syftet är att ge eleverna insikter om det moderna samhällets historia på hemmaplan.

Nästan alla barn idag har gått på dagis. Men har dagis alltid funnits?

Att arbeta med det moderna samhällets kulturarv

Vad är "det moderna samhällets kulturarv"?

En stor del av barnens vardag och liv, liksom deras föräldrars, försiggår i miljöer som kan synas självklara, och som ur en 10-12-års perspektiv "alltid har funnits".

Men det har inte alltid funnits daghem, rondeller, bensinstationer, bibliotek, lekplatser, fotbollsplaner, ridklubbar o s v. Inte heller har man alltid "gått till jobbet" eller "åkt till träningen".

Det finns en historia bakom detta och den hänger samman med framväxten av vårt moderna välfärds- och konsumtionssamhälle, det vi kallar det moderna samhället. Detta har rötter i 1700- och 1800-tal men blir tydligt i sin nuvarande form från och med mellankrigstiden – man brukar ange det stora genomslaget till omkring 1930.

För elever i en undervisningssituation handlar alltså detta om de byggnader och miljöer som på olika sätt speglar det moderna industri- och välfärdssamhällets framväxt, från omkring 1930 och fram till vår tid.

Syfte

Att eleverna skall få insikter om:

- Något av det moderna samhällets historia, d v s 1900-talshistorien ungefär från 1930-talet och framåt, ur "vanliga" människors perspektiv.
- Att det som uppfattas som "nutid" egentligen har flera lager historia.
- Hur den egna närmiljön/vardagsmiljön har vuxit fram.
- Att byggnader och anläggningar i vardagsmiljön speglar händelser i samhället.
- Hur man kan gå till väga för att hitta information om hemortens historia.

Genom arbetet med studieobjektet ges inblickar i 1900-talets samhällsutveckling, liksom att denna utveckling har påverkat och format dagens vardagsliv.

Målgrupp

Målgrupp är elever i grundskolans årskurser 4-9.

Mål

- Att genom individuellt arbete eller grupparbete göra en liten studie av t ex en byggnad eller en plats med relevans för tidsperioden efter cirka 1930.
- Att genom detta få några av ovan nämnda insikter.
- Att föra fram begreppet "historia" till nutid och därmed bryta ner gränsdragningen mellan å ena sidan "nutid" och å andra sidan "historia = förr i tiden".
- Att eleverna får övning i informationssökning.
- Att eleverna får insikter om samhällsutvecklingen på hemorten och hur denna hänger samman med andra skeenden.

Upplägg

Arbetet är främst tänkt som ett grupparbete. Eleverna skall välja ett konkret studieobjekt, gärna en byggnad eller en plats. En plats kan vara ett torg, en park, en vandringsled etc.

- Studieobjektet skall:
- Stå för en funktion, t ex skola, brandstation, bostadshus.

Tidsmässigt höra samman med den moderna samhällsutvecklingen. Därför skall det inte vara uppenbart "gamaldags", d v s helst yngre än 1930.

Med hjälp av häftet "1900-talet runt husknuten", biblioteket, internetsök, hembygdsföreningen m m tar eleverna reda på fakta och berättelser om "sina" hus. Den geografiska avgränsningen sätts av läraren med hänsyn till hur eleverna kan röra sig under skoltid.

Eleverna uppmuntras också att skriva en egen berättelse om byggnaden. Den kan handla om elevens egen relation till byggnaden, om saker som hänt i den eller om personer som haft med byggnaden att göra.

Ämnen

Arbetet har en uttalad historisk aspekt. Syftet är att ge insikter och reflektioner kring vad historia är och vad i den vardagliga omgivningen som kan innehålla historia. I övrigt anpassas upplägg och ämnesintegrering till vad som är lämpligt i respektive klass. Likaså anpassas fördjupningsnivån till elevernas ålder och bakgrundskunskaper.

Grupparbetet

Bestäm redovisningsform tidigt. Detta gör det lättare att samla in lagom och rätt mängd material. Läraren kan förbereda sig med att ta reda på vilken information som finns i skolans bibliotek och i det lokala biblioteket. Kanske kan ett studiebesök för klassen på kommunhuset (plan- och byggavdelningen, med ritningar och kartor över samhället) genomföras? Om skolan har kontakt med

hembygdsföreningen, kan man höra av sig till dem och fråga om de kan vara eleverna behjälpliga.

Häftet "1900-talet runt husknuten" och dess tidsbilder kan användas som uppslagsverk, det är så det är skrivet. Men man kan med fördel använda häftet som helhet för att introducera klassen i själva ämnesområdet, det moderna samhället. Lägg då upp en introduktion kring detta innan själva grupparbetet startar.

1. Man inleder grupparbetet med att studera den egna skolan, som ett "övningsexempel". Klassen läser igenom den del av "1900-talet runt husknuten" som handlar om skola, förskola och fritids.
2. Tillsammans går klassen ut och tittar på sin egen skola. Beskriv det ni ser: En eller flera byggnader? Har de en eller flera våningar? Vad används de olika byggnaderna till, t ex klassrum, matsal, idrottshall, slöjd? Vad är husen byggda av? Var ligger skolgården och vad finns det för saker där, t ex sandlådor, klätterställning, basketkorgar, spelplaner.

Kan ni med hjälp av tidsbilderna och er egen beskrivning se när skolan är byggd? Kan ni se om det finns delar som är olika gamla? Varför har man byggt till skolan tror ni?

Eventuellt kan klassen ta en tur i samhället nära skolan och titta på olika byggnader. Beskriv och fundera på samma sätt som ni gjorde med skolan. Kan ni hitta byggnader som byggts för en sak, men som idag används till något helt annat? Varför tror ni att byggnaden bytte funktion? Använd tidsbilderna som hjälp för att beskriva och förstå byggnaderna.

3. Tillbaka i klassrummet går läraren igenom uppgiften för grupparbetet. Grupperna väljer ut ett studieobjekt.

4. För att barnen skall få grepp om alla årtal som kan dyka upp under arbetet, och för att detta inte bara skall bli lösa siffror, kan man konkretisera tidsbildernas 15-års-

Vilka är beståndsdelarna i ett grannskap egentligen? Har det växt fram "av sig själv" eller finns det övergripande tankar bakom strukturerna? Bleket i Uddevalla.

intervall. Det genom att låta barnen sätta in sina egna föräldrars och farmor-/mormorgenerationers levnadsår i ett tidsschema. Man kan fördjupa detta genom att låta dem också intervjua sina mor-/farföräldrar (eller andra ur den generationen) om hur det var när de var unga.

5. Med hjälp av "1900-talet runt husknuten", biblioteket, internetsök och hembygdsföreningen m m tar eleverna reda på så mycket de kan om "sina" hus eller platser. De kan också skriva en egen berättelse om byggnaden. Den kan handla om elevens egen relation till byggnaden, om saker som hänt i den eller om personer som haft med byggnaden att göra.

Att fundera på:

- Har huset (objektet) något namn? Vad kallar ni det själva?
- Beskriv! Högt/lågt/långt/kort? Material? Form? Färg?
- Hur är det byggt? Material? Utsida och insida? Synliga och dolda delar (d v s fasad och stomme)?
- Vad var det tänkt att använda som när det byggdes?
- På vilket sätt ser man vad det använts till? Är det byggt på något särskilt sätt? På en särskild plats? Finns det några detaljer som har med användningen att göra?
- När är det byggt? Om det inte går att få reda på säkert, finns det något annat sätt att lista ut vilken av tidsperioderna det är ifrån?
- Vet ni något om vem som byggde eller använde det?
- Vet ni något om vilka som bott där?
- Har användningen ändrats någon gång?
- Har det gjorts någon ombyggnad eller ändring?

Bilar och trafikmiljöer hör till det vardagligaste vi har. Men för bara 100 år sedan fanns det nästan inga bilar alls, och alla vägar var smala slingrande grusvägar. Bensinstation på 1940-talet.

Stöd utifrån, t ex från länsmuseet, hembygdsföreningen

Vill man arbeta med stöd från dem som arbetar med kulturarvsfrågor på t ex ett länsmuseum, tänker vi oss två möten med klassen.

Möte 1: Vandring i hemorten, arbetsuppgift till klassen.

Vi träffas ute och gör en vandring i bebyggda miljöer på hemorten. Vi samtalar, lyssnar och ställer frågor. De konkreta exemplen på 1900-talets historia finns framför oss och vi exemplifierar utifrån dem. Vi återkopplar till klassens studie av skolan.

Möte 2: Återbesök i klassen. Antingen för en redovisning av uppgiften, eller som ett stöd i det pågående arbetet.

Det är också lämpligt att försöka få tag på en lokalt historiekunnig person, exempelvis genom den lokala hembygdsföreningen. Man bör komma ihåg att de som idag är pensionärer är födda på 1930- eller 1940-talet och att detta är den historia som de själva upplevt.

Redovisning

Arbetet redovisas på det sätt som passar klassens övriga arbetssätt, ålder och årskurs bäst. Oavsett vilken form man väljer, föreslår vi att man också låter grupperna ta del av varandras arbeten. Vi kan bara peka på några möjligheter: inläggning på hemsida/blogg, skriftlig redovisning, muntlig redovisning med endast stödanteckningar, digital foto- och textredovisning.

Muntlig redovisning för t ex föräldrar ger bra möjlighet att få direkt feedback. Föräldrarna får dessutom en insikt om barnens arbete. Publicering via hemsidor/blogg gör det möjligt för elever och lärare i andra skolor att se, använda och låta sig inspireras av vad eleverna åstadkommit.

LYCKA TILL!

Varför ser husen vi bor i ut som de gör, egentligen? Och hur har de ändrats, och varför? Samma huslängor 1947, när de var nya (vänster) och idag (höger).

Veta mer

Litteratur, otryckt material och webplatser som rör ämnesområdet. Lämplig åldersnivå är skattad och markerad med M (=mellanstadium), H (=högstadium) och G (=gymnasium). Ett "+" efter markerar lämplighet också för äldre grupper (t ex M+ =från mellanstadiet och uppåt). Det är ont om litteratur för de yngre barnen.

LITTERATUR

1001 byggnader du måste se innan du dör, avsnittet modernism. (2009) Bonnier
Arkitektur H+

49 byggnader berättar – Västra Götaland från 1943 till idag (2007). Länsstyrelsen i Västra Götaland
Samhällsbygge, Arkitektur H+

Att bygga ett land – 1900-talets svenska arkitektur (1998). Arkitekturmuseet samt Byggeforskningsrådet
Samhällsbygge, Arkitektur H+

Arkitekturmuseets årsbok 1995: Femtiotalet. Arkitekturmuseet
Samhällsbygge, Arkitektur G+

Bengtsson, Staffan och Willis, Göran (2001): *K-spanarna går husesyn*. Bilda
Samhällsbygge G+

Björk, Kallstenius, Reppen (1983): *Så byggdes husen 1880-1980*. Sid 66 och framåt. Byggeforskningsrådet samt Stockholms stadsbyggnadskontor
Byggteknik M+

Bodén, Christina (1997): *Modernismens arkitektur – huset som konstverk*.
Arkitektur G+

Edlund, Richard (red) (2004): *Kataloghuset – det egna hemmet i byggsats*. Byggförlaget
Samhällsbygge, Arkitektur (H) G+

Fröberg, Jonas (2004): *Masonit – de oanade möjligheternas material*. Byggförlaget
Byggteknik M+

Nilsson, Kerstin (1998): *Se huset – en bok om arkitektur*. Natur och Kultur.
Arkitektur (M) H

Palmberg-Eriksson, Stina och Bohlander, Lena (2003): *Från vallen till hallen: en upptäckarbok om idrotten i arkiv och kulturmiljöer*. Riksantikvarieämbetet. Finns som PDF: www.raa.se/bok/pdf/franvallen.pdf
Idrottshistoria H+

Rudberg, Eva (1992): *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden*. Svenska Turistföreningen
Samhällsbygge, Arkitektur (M) H+

Silfverhielm, Lotta (2001): *Runda rum och höga hus – en liten bok om arkitektur*. Bonnier (för barn)
Arkitektur, Byggteknik M

Sommar, Ingrid (2006): *Funkis – stilen som byggde Sverige*. Form
Arkitektur (M) H+

Stark, Ulf och Sköld, Gittan (2000): *Barnens århundrade*. Natur och Kultur. Finns också lånevideo.
Historia M (H)

Österman, Eva (2004): *Upptäck din hembygd – om hus, platser och människor där du bor*. Riksantikvarieämbetet
Lokalhistoria M+

OTRYCKT MATERIAL

Palmberg-Eriksson, Stina (2000): *Skolhuset som samhälls- spegel – lärarhandledning*. Sörmlands museum samt Riksantikvarieämbetet
<http://www.raa.se/bok/pdf/handled.pdf>
[Skolhistoria H+](#)

Åström, Per-Ola (2006): *Parklek – ingen barnlek*. Göte- borgs Universitet, Inst. för Kulturvård, magisteruppsats. Innehåller bra stadsbyggnadshistorik.
<http://www.kulturarvvarmland.se/pdf/parklek.pdf>
[Samhällshistoria G+](#)

INTERNET

Wikipedia
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Portal:Huvudsida>

ICA:s historiska hemsida. Titta in i hur det kunde se ut inne i en affär. Gå in på hemsidan och välj "lanthandeln" och sedan "titta in i butiken".
www.ica-historien.se/

Historia kring kooperativa förbundet (Konsum)
www.kf.se/Toppmeny-startsida-/KFBibliotek/Kooperativ- Kronika/

Barnens århundrade – material från UR:s TV-serie om 1900-talet
www.ur.se/Mega/Tidsresor/Barnens-arhundrade/1900/

Väghistoria i årtal (Vägverkets museum)
www.vv.se/Om-Vagverket/Historia-och-museum/Historia- i-artal/

Om vägmärken och högertrafik (okänd författare)
www.goodies.nu/barn/trafik.htm

Arkitekturmuseets utställning om modernism
[www.arkitekturmuseet.se/ung/utstallning/modernism/ default.html](http://www.arkitekturmuseet.se/ung/utstallning/modernism/default.html)

Moderna Västra Götaland. En webbplats kring 1900-talets och det moderna samhällets kulturarv
www.modernavg.se

Utgångspunkten/en plats i mitt hjärta. En webbplats kring historia i landskapet.
www.utgangspunkten.se

Spår i landskapet. Skolklasser som arbetat med historia på hemmaplan har redovisat sitt material på webben.
www.sparilandskapet.se

KOM IHÅG-LISTA FÖR ARBETET

- Har huset (objektet) något namn? Vad kallar ni det själva?
- Beskriv! Högt/lågt/långt/kort? Material? Form? Färg?
- Hur är det byggt? Material? Utisda och insida? Synliga och dolda delar (d v s fasad och stomme)?
- Vad var det tänkt att använda som när det byggdes?
- På vilket sätt ser man vad det använts till? Är det byggt på något särskilt sätt? På en särskild plats? Finns det några detaljer som har med användningen att göra?
- När är det byggt? Om det inte går att få reda på säkert, finns det något annat sätt att lista ut vilken av tidsperioderna det är ifrån?
- Vet ni något om vem som byggde eller använde det?
- Vet ni något om vilka som bott där?
- Har användningen ändrats någon gång?
- Har det gjorts någon ombyggnad eller ändring?

1900-TALET RUNT HUSKNUTEN

Lärrarhandledning

Text:

Anni Bergström, Tomas Brandt, Linnea Nordell,
Lars Rydbom

Materialet är framtaget av personal på Västarvets museer
Bohusläns museum och Regionmuseum Västra Götaland.

Grafisk form och layout:

Andreas Hansen

Foto:

Arne Andersson, Bohusläns museums arkiv: omslag, sid
8, 9 vä

Tomas Brandt, Bohusläns museum: sid 4, 9 hö

G AB Flygtrafik Bengtsfors, Bohusläns museums arkiv:
sid 7

Bohusläns museum rapport 2009:41
ISSN 1650-3368

Bohusläns museum
Box 403
451 19 UDDEVALLA
0522-65 65 00

Västarvet
Kulturmiljö
Box 38
462 21 VÄNERSBORG
0521-26 41 00

MODERNA VÄSTRA GÖTALAND

1900-TALET RUNT HUSKNUTEN är ett av flera delprojekt kring 1900-talets historia som drivs inom ramen för MODERNA VÄSTRA GÖTALAND. Det är en satsning under 2008-2013 som drivs av Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Göteborgs Stadsmuseum och Västarvets museer (d v s länsmuseumerna i Västra Götalands län). Syftet med MODERNA VÄSTRA GÖTALAND är att sätta fokus på 1900-talets kulturarv.

www.modernavg.se

1900-TALET RUNT HUSKNUTEN handlar om att reflektera kring och medvetandegöra de byggnader och miljöer som på olika sätt speglar det moderna industri- och välfärdssamhällets framväxt, från omkring 1930 och fram till vår tid.

En stor del av barnens vardag och liv, liksom deras föräldrars, försiggår i miljöer som kan synas självklara, och som ur en 10-12-åringars perspektiv "alltid har funnits". Men det har inte alltid funnits daghem, bensinstatio-

ner, bibliotek och ridklubbar. Inte heller har man alltid "gått till jobbet" eller "åkt till träningen".

1900-TALET RUNT HUSKNUTEN har ett historiskt perspektiv, där begreppet historia inte likställs med "förr i tiden" utan istället utgörs av allt det som pågått ända fram till nuets gräns. Historiebegreppet knyts också till barnens egna, vardagsnära omgivningar och deras förändring under 1900-talets lopp.